

Vester Aaby Vandværk

Jubilæumsskrift

Vester Aaby private Vandværk.

af Arne Rasmussen 1998.

Handlingsforløb iflg. protokol og private erindringer.

Fra ældre tid har der altid været to grundelementer, når man ville bygge et beboelseshus. Det ene var en grund at bygge på, det andet var vand. Derfor startede man altid med at grave en brønd. En god brønd har altid været et godt aktiv.

Brønden var som regel ikke mange alen dyb, det vil sige, at det var det såkaldte overfladevand, der var i sådan en brønd. Hvis een vandåre stod i forbindelse med flere brønde i en landsby som f.eks. Vester Aaby, kunne der let opstå vandmangel i en tør periode.

I Vester Aaby blev der bygget en del huse i perioden 1925-1935. Samtidig var det blevet både teknisk og økonomisk muligt at få eget vandværk. Disse forhold gav meget større forbrug af vand.

En kreds af borgere indså situationen, og tanken omkring et fælles vandværk opstod. Dengang var vandforsyning absolut ikke en kommunal opgave. Skulle der laves vandværk, var det en hel privat opgave.

Der opstod flere vandværk her på egen i den periode. De var alle startet på andelsbasis. Det var den borgerkreds her opmærksom på. Man henvendte sig til en konsulent, ingeniør Pedersen, Pandrup. Han var kendt med sådan en opgave, og han var behjælpelig med at planlægge vandværket i V. Aaby. Hvornår denne planlægning er startet, vides ikke, men borgerkredsen må have følt, at der var den fornødne opbakning.

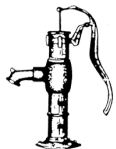
Planlægningen dengang var meget enkelt. Der var ingen myndigheder, der skulle spørges, og ingeniør Pedersen havde haft erfaring på området. Stedet, hvor værket skulle ligge, blev udpeget, (det nuværende) grænserne for hovedledningens længde blev afsat, og en licitation blev afholdt i en by, der hed Svendstrup.

En stiftende generalforsamling blev afholdt den 21/6 -1933 et sted i V. Aaby. Her redegjorde ingeniør Pedersen for projektet, der blev godkendt. Han fremlagde nogle meget omfattende vedtægter. De blev også godkendt.

En bestyrelse blev valgt, det blev følgende:

Malermester Oluf Hansen
Fabrikant Johannes Hansen
Barber Lars P. Unkerskov
Smedemester Jens Hansen
Møller Rasmus Jensen

Præstegårdsvej 5.
Svendborgvej 409.
Svendborgvej 406.
Præstegårdsvej 3.
Industrivej 3.

Vester Aaby Vandværk

husnumrene er de nuværende adresser.

Umiddelbart efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig med L. P. Unkerskov som formand og Rasmus Jensen som kasserer. Mødet fortsatte og sammen med ingeniør Pedersen udpegede man et firma, der kunne bygge pumpestationen (vandværket), samt udlægge en hovedledning til og med stophane, med gravearbejde samt en boring efter vand.

De udpegede firmaer var resultatet af den afholdte licitation i Svendstrup. Det blev påbudt at prøveboringen skulle påbegyndes snarest muligt på een af bestyrelsen anvist plads.

Udførelse af pumpestation og hovedledning med gravearbejdet blev overdraget til A/S Axel Mayer og Co Odense. Borearbejdet fik fabrikant Aage Højfeldt, Herning. Dermed var anlægsarbejdet til V. Aaby vandværk startet ifølge forhandlingsprotokollen. Det må siges at være mange og meget store beslutninger på een aften. Den "borgergruppe", der havde taget initiativet og alt det forarbejde, der nødvendigvis var gået forud, må beundres meget.

I protokollen er ikke nævnt nogen egentlig startdag. Der er heller ikke nævnt nogen tal eller priser på det omtalte.

Boringen gav hurtigt et resultat, og man kunne bygge pumpestationen (vandværket). Det arbejde blev udbudt i licitation af Axel Mayer. Muremester Tonny Hansen V. Aaby fik arbejdet til en pris 3.245 kr. inklusive de nødvendige filtersten. Gravearbejdet og udlægning af hovedvandleddninger blev også påbegyndt.

Der er desværre ikke nævnt hvor mange andelshavere, vandværket startede med. Men der blev aftalt nogle grænser for, hvor lang hovedledningen skulle være, f.eks. bad menighedsrådet om at få præstegården med som medlem, det godkendtes.

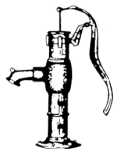
Det skabte lidt mere debat, da to landbrug bad om medlemskab, men det blev accepteret med klausuler. Den ene var Valdemar Rasmussen (Svendborgvej 380), når der på ledningen blev optaget 2 ejendomme med i alt 5 haner. Den anden var "Aabygård" (Rolighedsvej 11), såfremt der blev betalt for 4 haner. Der var hovedledningens ydre grænse. Ledningen ved landevejen gik til møllebygger Pedersen (Svendborgvej 448). Desuden skulle landbrug yderligere betale 25 øre pr. kreatur og pr. hest om året.

Hele installeringen af vandværket gik tilsyneladende programmæssigt. Det havde sikkert været optaget et midlertidigt lån i Fåborg Spare- og Lånekasse, så regningerne kunne betales i det omfang, det var nødvendigt.

Ved en ekstraordinær generalforsamling den 1/12 -1933 foreslå et lånetilbud fra sparekassen på 25.000 kr. Det havde tilsyneladende været omkostningerne ved at anlægge vandværket. Lånet skulle forrentes med 3,5 % og afdrages med 2 %.

Protokollen omtaler ikke, hvornår der kommer vand i hanerne. Men når sparekassen ville yde lån, må man gå ud fra, at værket var færdigt.

Prisen for at være medlem fastsættes til følgende priser: 10 kr. for den første hane, 5 kr. for den anden, og 2,50 kr. for den tredje hane pr. år. Når vi tager i betragtning, at næsten

Vester Aaby Vandværk

alle medlemmer hidtil havde hentet vand i gården ved en pumpe, var alene det, at få bare een hane inde et meget stort fremskridt, og det klarede mange sig med. Anslår vi f.eks. to haner i en husstand, var prisen 15 kr. årligt. Sættes det i relation til f.eks. en ugeløn, som var 15. kr. så var vand absolut ikke billigt. Vandværket fungerede tilsyneladende godt.

Skolen og dermed kommunen blev medlem i 1934. Der installeredes 2 haner i skolen, een til håndvask og een til drikkeventil. Der oprettedes yderligere 2 haner i henholdsvis lærers og lærerindes vaskehus, i alt 40 kr. i årlig afgift.

Møller Rasmus Jensen "Elektri Mølle" startede i de år et bryggeri. Værket forlangte, at der skulle opsættes vandmåler. Kubikmeter pris 18 øre plus 10 kr. årligt. Dog forpligtede bryggeriet sig til at betale mindst 75 kr. årligt i afgift.

Den første værkpasser (opsynsmand) blev ansat i 1934, det var amtsvejmand L. P. Hansen Strandvejen 4. Værket fungerede tilsyneladende godt. I 1935 blev Strandvejen 26 bygget og hovedledningen blev forlænget. Der var ikke nogen tilslutningsafgift. Man måtte også lægge en hovedledning ved den nye landevej fra Svendborgvej 409 til kirken. Det kunne kassebeholdningen ikke klare, så man lånte 3.000 kr. til formålet.

Madsen Skønå, Pilegård blev tilbudt medlemskab mod selv at betale hovedledningen fra møllebyggeren til Pilegård og installere vandmåler til 18 ører pr. m³, dertil 20 kr. i årlig afgift.

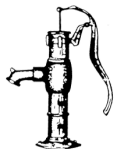
Fabrikant Johannes Hansen "Hyttten" blev ny formand.

Det første egentlige driftsregnskab var fra året 1935. Det balancerede med 3.157,25 kr. og sluttede med et underskud på 998,19 kr. underskuddet gav dog ikke anledning til forhøjelse af ydelsen til vandværket, kaldet vandskat. Mekaniker Erik Hansen blev pålagt 10 kr. ekstra for bilvask og 60 kr. for haner, dermed en vandskat på 70 kr. årligt.

Ved generalforsamlingen den 17/3 -1938 var der mødt 32 medlemmer, 42 var fraværende. Det var først gang antal medlemmer var nævnt. Med den tilgang, der havde været, kan det anslås, at der har været 65-70 medlemmer i 1938. Personer i generalforsamlingen mente, der var mødepligt, så man pålagde ikke mødte medlemmer en bod på 50 ører hver. Kvindelige medlemmer var fritaget for mødepligt!!

På mødet blev der fremlagt sag mod V. Aaby Andelsmejeri. Mejeriet var ikke tilsluttet vandværket, men havde, uden værkets tilladelse, søndag den 13. marts og de følgende 3 dage, påmonteret en slange på en brandstander og tappet alt det vand, de skulle bruge. Dermed havde mejeriet taget så meget tryk af vandet, at medlemmerne ikke kunne få det vand, de havde behov for. Værkpasser Rasmus Jensen havde anslået, at mejeriet i de fire dage, havde brugt ca. 800 m³ vand. Det forlangte værket 200 kr. for. Ved en stille forhandling blev kravet reduceret til 50 kr., og mejeriet fik lov til en anden gang at bruge vand fra værket. Mejeriet havde tit vandmangel.

Årene gik, Jakob Kristensen blev formand. På generalforsamlingen i 1940 forhøjedes vandskatten med 6 kr. for den første hane, 3 kr. for den anden, og 1,50 kr. for den tredje hane. Som noget nyt 75 ører for efterfølgende haner. Medlemmerne havde nok lært, at en

Vester Aaby Vandværk

hane skulle monteres, hvor vandet skulle bruges.

Hans Kusk ansattes som ny værkpasser, vederlaget var 150 kr. pr. år. I 1940 var det en meget streng vinter. Medlemmerne lod en hane stå åben, så kunne den ikke fryse. Denne praksis ønskede bestyrelsen at stoppe. Der blev lukket for vandet fra kl. 9 aften til kl. 7 morgen i vintertiden.

Formandsposten skiftede et par gange. I 1942 hed han ingeniør Kristiansen. Han var ansat på Jens Nielsens Maskinfabrik. Han rejste i 1943, og blev afløst af Peder Bisgård Pedersen, (Peder Fåborg). I 1945 blev det værkfører Th. Bentzen, der tegnede foreningen indtil 1953. Overskuddet i 1943 og 1944 var 307 kr. og 466 kr. Det kunne ikke have inspireret til de store investeringer. Det gav krigsårene heller ikke store muligheder for. Men sidst i 40-erne øgedes medlemstallet en del, og bestyrelsen indså, at en udvidelse og en renovering nu var nødvendig.

Ved en ekstra generalforsamling i 1948 vedtoges en udvidelse med 17 stemmer for, 8 var imod. Endi Larsen foreslog ellers sagen udsat i 15 år!!

Bestyrelsen var samlet i Sparekassen Fåborg i V. Aaby den 23/8 -1948, for at underskrive et nyt lån til udvidelsen. Det fremgår ikke af protokollen at ændringen havde fundet sted, eller hvad det havde kostet.

Pludselig opstod der en helt ny situation. Sundhedskommissionen krævede forsamlingshusets septitank flyttet 20 m, af hensyn til boring!!

Severin Sørensen ansattes som værkpasser 1/9 -1948, og kasserer Laurits Larsen bad om at få løn for sit arbejde. Der bevilligedes 1 kr. pr. medlem pr. år.

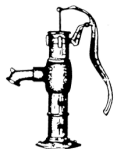
Der blev optaget mange nye medlemmer i de følgende år. Bl.a. mejeriet, Jens Nielsens Maskinfabrik og den nye ejer af V. Aaby bryggeri Arne Høj, Strandvejen 7. Der blev også bygget en del huse i de år, bl.a. på Jens Nielsensvej. Nye huse var altid nye medlemmer, men også mange eksisterende huse blev efterhånden medlem. Indskuddet var 100 kr. pr. medlem.

Ved generalforsamlingen i 1953 viste regnskabet en balance på 8.736,48 kr., en beholdning på 756,18 kr. Gælden var 23.940,48 kr.

Ejner Munk valgtes til formand i 1954. Det varslede en ny tid for vandværket. Man var opmærksom på den almindelige prisstigning i samfundet. Nu forhøjedes vandskatten til 44 kr. for den første hane, 22 kr. for den anden, og 11 kr. for den tredje og følgende haner, samt 40 ører pr. m³ ved vandmåler.

Bestyrelsen blev udvidet med 2 medlemmer ved generalforsamlingen i 1956, men bestyrelsen kunne ikke konstituere sig, da der kun var mødt 2 mand af bestyrelsen. Den lave interesse for vandværket, vil jeg kalde fuld tilfredshed.

Det 23 år gamle vandværk var nedslidt og forbruget var øget meget. Bestyrelsen mente værket burde fornyes og udbygges. Der blev indhentet tilbud på i alt 23.000 kr. man indså også, at der burde anlægges en ny boring. Den gav 50 m³ i timen, men kostede også et stort beløb, nemlig 12.700 kr.

Vester Aaby Vandværk

På generalforsamlingen i 1960 blev det oplyst, at der var 135 medlemmer. De havde betalt en vandskat på 14.628,20 kr. dvs. en gennemsnitspris på 108 kr. pr. medlem. En ugeløn var dengang ca. 200 kr.

Allerede i 1962 måtte man etablere en ny boring til en pris af 15.000 kr. inklusive køb af et mindre areal af forsamlingshusets ejer. Det gik stærkt i 1960-erne. Medlemstallet steg hurtigt til 250. Prisudviklingen betingede også, at vandafgiften blev forhøjet til 60 – 30 – 15 kr. tilslutningsafgiften forhøjedes også fra 200 kr. til 300 kr.

I 1970 midt i denne travlhed, kom der en henvendelse fra Pejrup om at blive tilsluttet vandværket. Bestyrelsen anslog, at det ville koste ca. 100.000 kr. Det mente man, var stor en mundfuld, så det blev et nej til Pejrup.

Allerede i 1974 forhøjedes vandafgiften igen med 15 % og tilslutningsafgiften forhøjedes til 500 kr. Formandens telefongodtgørelse var nu 1.200 kr.

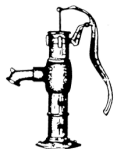
Et vandværk skal altid være på forkant med vandforsyningen. Derfor købt man fru købmand Linds have i 1974, for at anlægge en ny boring. Havens pris 10.000 kr. + 295 kr. i omkostninger. Boringens pris 25.000 kr. Til dette formål blev lånt 30.000 kr. i sparekassen.

Igennem 1970-erne voksede byen stadig meget. I tiåret steg medlemstallet fra 250 til 391. Stigningen var stadig en blanding af eksisterende og nye huse. At mange "gamle" meldte sig ind i vandværkets var et udtryk for den stabilitet, værket repræsenterede. Stabiliteten var et resultat af de sidste 20-30 års meget store investeringer, vandværket havde foretaget. Det tjente bestyrelsen, med Ejner Munk som formand i 24 år, meget stor ære for denne udvikling. Ejner Munk døde i 1978. Han afløstes af Holger Pedersen som formand.

Udbygningen af værket fortsatte uændret, både i "marken" og på værket. Bestyrelsen havde et ønske om at få en rentvandstank, således at der altid var en vis mængde vand til rådighed. Det var en meget stor investering. Beslutningen var nogle år under overvejelse i bestyrelsen, men i 1987 bygges beholderen i "fru Linds have". Som den hidtil største investering bør prisen nævnes. Beholderen kunne rumme 375 m³ og kostede 515.000 kr., ca. 1100 kr. pr. medlem.

Det offentlige var begyndt at blande sig i vandværkets dispositioner. Selvom værket havde eksisteret i mange år, forlangte de, at værket skulle have en vandindvindingsret. Der tildeltes værket en ret på 170.000 m³ vand pr. år. Forbruget var ca. 65.000 m³, så der var rigelig plads til udvidelser.

Forbruget følges for øvrigt meget nøje af værkpasseren, bl.a. af hensyn til et eventuelt ledningsbrud. Et andet område, det offentlige følger meget tæt omkring vandværket, er vandets kvalitet. Der udtages ofte vandprøver. De har, så vidt jeg ved, aldrig givet anledning til påtale, til trods for at vandet pumpes på af byens undergrund, og er blevet det siden 1933. Det skyldes måske, at sundhedskommissionen i 1946 forlangte at forsamlingshusets septiktank skulle flyttes 20 m!!

Vester Aaby Vandværk

Det siges, at den forening, der ikke investere, kan ikke overleve. Hvis det er rigtigt, må vandværket være meget levende. Hvor mange penge, der er investeret i årenes løb, er nok umuligt at gøre op. Men Vester Aaby private Vandværk fremtræder i dag som en velkonsolideret forening, med 450 medlemmer.